

**Türkiye' de ve Dünya' da
Kanatlı Sektörü**

Ülkemizde beyaz et sektörü, özellikle 80'li yıllarda başlanan yatırımlar neticesinde çok önemli bir mesafe almıştır. Bir tarım ülkesi olan Türkiye, kanatlı hayvan yetiştiriciliğinde dünyanın sayılı ülkelerinden birisi durumuna gelmiştir. Büyük holdinglerinde sektöre girmeleri ile daha da gelişeceği kesindir. Beyaz et sektörü ekonomik, sağlıklı protein kaynağı olan beyaz et ve yumurta üretimini yaparak insanlarımızın beslenme gereksinimlerini karşılamada çok önemli bir rol üstlenmektedir.

Sağlıklı ve ekonomik protein kaynağı olan beyaz et her geçen gün tüketiciden daha fazla talep görmektedir. 2007 senesinde kişi başı beyaz et tüketimi yıllık 15 kg'a ulaşmıştır.

Beyaz et sektöründe gözlemlenen bu teknolojik yenilenme ve üretim standartlarının yükseltilmesi sürecini olumlu etkileyen üç temel unsur vardır:

- Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktaları Sistemi (HACCP)
- İyi Üretim Uygulaması (GMP) gibi uluslararası gıda güvenliği sistemlerine ve...
- ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi ve ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemleri'nin uygulanmasına geçiş...

Brüksel'de bulunan, Avrupa Birliği Komisyonu'nun üst kurulu ve önemli karar organı AB Veteriner Gıda Ofisi'nin (FWO) kalite ve gıda güvenliği sistemine uygun üretim yapan firmalarda yaptığı denetimler sonrasında, Tarım ve Köy işleri Bakanlığı tarafından, bazı entegre tavuk tesislerine Ön İhracat İzin Belgesi verilmiştir. Buda kuşkusuz standartlara uygun üretim yapan firmaların avantajlarını gözler önüne sermektedir.

Türkiye' de üretim

Tavukçuluk, 1970'li yıllardan başlayarak ülkemiz hayvancılık sektörü içinde sürekli bir gelişmeye sağlamaya başlamış , 1980 li yıllardan sonra sektör önemli bir yapısal değişim göstermiştir. Bu değişimin sonucunda kanatlı et sektörü üretim planlamasını yapabilen ve ülke ihtiyacını karşılayabilen önemli bir üretim dalı haline gelmiştir.

Ülkemizde bugün üretilen beyaz etin yaklaşık %80'i son derece modern tesislerde gerçekleştirilmekte olup, tesislerin çoğu gelişmiş ülkelerdeki benzerlerinden 20 yıl daha gençtir. Sektörde dünyadaki son gelişmeler yakından izlenmekte ve bunun üretime yansması çok hızlı olmaktadır.2004 yılı FAO verileri itibari ile Türkiye , Dünya piliç eti üretiminde 207 ülke arasında 17. sırada yer almıştır. Tavukçuluk sektöründe yabancı sermaye yatırımlar da mevcuttur.

Türkiye'nin Kanatlı Et Üretimi

Yıllar Piliç Eti Üretimi (Ton) Toplam Kanatlı Et Üretimi (Ton)

1994 233. 510 311. 347

1995 302. 256 424. 805

1996 408. 675 546. 043

1997 492. 427 616 .401

1998 494. 244 619. 410

1999 571. 482 673 .160
2000 526. 665 670 .617
2001 598.581 680.206
2002 620.475 705.085
2003 768.012 853.345
2004 855.000 950.000

* : Tahmini üretim

Kaynak: BESDBİR Kayıtları

Ülkemizdeki etçi işletmelerin %72,6'sını 5000 adet/devre kapasiteli işletmelerden oluşturmaktadır. Broiler üretiminde yaygınlaşan entegrasyon üretimin %85'ini sözleşmeli sistem içinde gerçekleştirmekte ve modern kesimhanelerde kesilen piliçler, entegre çalışan firmalar aracılığı ile pazara sunulmaktadır.

Yurtiçi tavuk eti satışının %75'ini bütün tavuk, %25'ini parça tavuk eti oluşturmaktadır. Parça tavuk eti satışının %73'ü but-göğüs, %11'i taşlık, %6'sı boyun, %6'sı kanat ve %4'ü fileto şeklinde gerçekleşmektedir.

Diğer taraftan son yıllarda ülkemizde hindi eti de ekonomik olarak üretilmeye başlanmış olup söz konusu ürün çeşitli şekillerde işlenip satışa sunulmaktadır. Hindi eti ülke içinde belli bir ölçüde tüketim alışkanlığı kazanmıştır.

Türkiye' nin ihracatı

2002 yılında miktar ve değerce düşüş gösteren kanatlı et ihracatımız 2003 yılında 37.6 ve 2004 yılında ise bir önceki yıla göre %20 artış göstermiş ve son 10 yılın miktar ve değerce en yüksek ihracatı gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Beyaz Et İhracatı

Yıllar Miktar (Kg.) Değer (\$)

1994 12 603 356 12 677 607

1995 4 913 335 5 113 046

1996 9 520 285 8 849 291

1997 11 011 865 10 445 397

1998 12 481 088 11 178 191

1999 9 885 993 6 756 996

2000 10.576.178 6.215.375

2001 24.596.740 14.439.972

2002 20.392.727 12.156.207

2003 25.225.042 16.726.824

2004 29.275.775 20.072.931

2005* 10.904.910

* Ocak – Nisan Dönemi

Kaynak: DTM Kayıtları

Genel olarak Uzak Doğu, Ortadoğu , Kafkas ülkeleri , Balkanlar bu ürün grubunda ihracatımızın yoğunlaştığı bölgelerdir. 2004 yılı verilerine göre ihracatımızdaki ilk 15 ülkeye toplam kanatlı et ihracatımızın miktar ve değerce %98 oranındaki bölümü gerçekleştirilmiştir. 2004 yılı itibariyle en önemli pazarlarımız Çin Halk Cumhuriyeti, Makedonya, Azerbaycan , Hong Kong olmuştur.

2004 yılında toplam kanatlı ihracatının %28.4'lük kısmı sadece Çin Halk Cumhuriyeti'ne gerçekleştirilmiştir. İkinci sırayı ise %18.5'lik pay ile Makedonya almıştır. Miktar bazında ; 2004 yılı verileri 2003 yılı ile kıyaslandığında ihracatımızın Hong Kong'a %30; Azerbaycan'a % 62 , KKTC'ye % 129 , Irak 'a ise % 126 oranında artmış olduğu görülmektedir. Çin 'e ağırlıklı olarak tavuk ayağı ihracatı yapılmaktadır

Türkiye'nin Ülkeler İtibariyle Beyaz Et İhracatı (Değer:\$)

Ülke 2000 2001 2002 2003 2004

Ülke miktar değer miktar değer miktar değer miktar değer miktar değer

Çin Halk Cum.

7.590.724 2.928.791 8.349.050 3.667.957 9.811.900 3.785.547 12.241.620 5.765.094

12.292.000 5.703.350

Makedonya 1.525 3.532 1.650.569 1.382.512 839.144 839.703 2.330.918 2.804.951

2.409.636 3.732.913

Azarbaycan

Nahçıvan

1.331.468 1.806.790 3.899.306 3.706.921 3.794.331 3.764.714 1.972.569 2.148.171

3.208.731 2.821.838

Hong Kong

1.104.840 418.923 3.563.493 1.415.609 3.579.240 1.327.550 4.751.504 1.868.144

6.171.914 2.565.565

Irak 650.837 744.984 1.472.677 1.787.025

KKTC

265.456 570.431 3.974.246 1.368.498 246.937 602.450 226.846 570.818 518.849

1.068.989

Türkmenistan 673 4.971 54.995 74.061 60.989 87.632 604.668 347.890

Suudi Arabistan 14.000 8.400 138.731 345.141 114.569 280.831

Ukrayna 538.000 274.774

Bulgaristan 1.555.341 1.212.101 661.193 449.584 459.880 217.505 700.537 244.854

Kuveyt 6 36 597 3.889 57.165 119.167 55.790 175.867

Özbekistan 167.124 239.146 255.062 342.004 238.573 266.892 469.372 350.170

528.090 162.523

Almanya 13 24 96 81 59.700 129.256 60.024 135.959

Toplam 6.215.375 14.439.972 12.156.207 16.726.824 20.072.931

Kaynak: DTM Kayıtları

Mevcut kanatlı et ihracatımız içinde en çok tavuk ayağı, %65'lik tüm tavuk (taze/soğutulmuş), but ve but parçaları, sakatat (karaciğer), %70'lik tüm tavuk ve

dondurulmuş formlar (ileri işlenmiş çeşitli tavuk / hindi et parçaları - fast food ve hazır gıda olarak tüketime sunulan) önemli kalemleri oluşturmaktadır.

TS. 2409 tavuk gövde eti (karkas) ve TS 4018 hindi eti standartları yürürlükte olup ve ihracatta uygulaması zorunlu standartlardır.

İthalat

Türkiye'nin Beyaz Et ve Ürünleri İthalatı

Yıllar Değer (\$)

1995 92 465

1996 160 196

1997 515 .394

1998 74 695

1999 18 .232

2000 824.989

2001 182.517

2002 32.267

2003 64.897

2004 16.087

Kaynak: DTM Kayıtları

2004 yılı itibariyle ithalat 16000 dolar olarak gerçekleşmiştir.Bu son 6 yılın en düşük değeri olmuştur.İthalata konu olan ürün grubu ise dondurulmuş tavuk olmuştur. Ancak sektörün ithalat ile temel bağıını girdi ithalatı oluşturmaktadır.Yem ve damızlıkların yenilenmesi amacı ile yumurta ve civciv ithalatı ,yem ve aşı sektörün temel ithal girdileridir.

Yem fiyatlarında görülen artış maliyet artırıcı bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Üretim maliyetinin %70'ini yem bedeli oluşturmaktadır. Yem içinde yer alan soya, mısır, balık unu ve premiksler büyük oranda ithalat yoluyla temin edilen hammaddelerdir. Kanatlı yemlerinde bulunan ithal hammadde oranı %85'lere çıkmaktadır. Ortalama ithal hammadde kullanımı broiler yeminde %70 oranına ulaşabilmektedir.

Sonuç olarak modern tesisleri ,ürün çeşitliliği ve uluslararası standartlara uygun üretim metotları ve ürünler göz önüne alındığında Türk kanatlı et sektörünün önümüzdeki yıllarda ihracatını değer olarak artırmasının yanı sıra ihraç pazarlarının sayısında da artış oluşturması beklenmektedir.

Dünya Ticareti

Tavuk etinin, az yağlı, protein değerinin yüksek, vitamin ve mineraller açısından zengin olması ve kırmızı ete oranla fiyatının ucuzluğu sebebiyle dünya tüketimi giderek artan bir eğilim göstermektedir.

2004 yılında dünya tavuk eti üretiminde önemli paya sahip ülkeler içinde en yüksek artış %19'luk bir oranla Arjantin'in olmuştur. Arjantin, 2003 yılındaki 781.000 tonluk tavuk eti üretimini 2004 yılında 928.000 tona çıkarmayı başarmıştır. Arjantin 'in %16

ile Hollanda ve %12 ile Brezilya takip etmiştir. Diğer önemli ülkeler ABD, Hindistan, İspanya, Rusya ve AB ülkeleridir.

Ülkemiz dünya beyaz et üretiminde 206 ülke içinde 19. sırada yer almasına karşın tüm dünya üretiminden aldığı pay ise %1.22'dir.

Türkiye dünya tavuk eti ihracatından % 0.12 oranında pay almaktadır. Türkiye ihracatının 2004 yılında üretime oranı %0.01 civarındadır.

Dünya tavuk eti ithalatının 1/3'i Ortadoğu ülkeleri, Rusya Federasyonu ve Türk Cumhuriyetlerince gerçekleştirilmektedir.

2003 yılı itibariyle ABD dünya tavuk eti ihracatının %15.1'ini, Hollanda %10.6'sını, Brezilya % 15.3'ünü, Çin % 6.2'sini, Tayland % 8.9'unu ve Fransa ise %10.6'sını karşılamaktadır.

Dünya ticaretine taze/soğutulmuş %65'lik tüm tavuk, but ve but parçaları, tüm tavuk %70'lik, sakatat, hindi eti, kaz karaciğeri, diğer dondurulmuş formlar (ileri işlenmiş çeşitli tavuk / hindi parçaları - fast food ve hazır gıda olarak kullanılmak üzere tüketime sunulan) ile tavuk ayağı konu olmaktadır.

Dünya İhracatında Önde Gelen Ülkeler ve İhracat Değerleri (1000 \$)

Ülkeler 2001 2002 2003

Brezilya 1.439.470 1.497.768 1.953.493

ABD 2.282.547 1.733.162 1.933.716

Hollanda 1.110.211 1.105.131 1.357.522

Fransa 1.291.247 1.203.443 1.356.636

Çin 1.463.989 1.292.219 1.180.880

Tayland 955.443 1.005.469 1.137.599

Almanya 334.699 427.756 638.611

Belçika 522.288 521.292 625.800

İngiltere 302.461 290.929 377.762

Macaristan 299.826 304.021 354.579

Danimarka 234.415 237.822 286.018

İrlanda 174.886 218.152 272.482

İtalya 217.903 242.371 242.058

Polonya 137.467 118.655 236.412

Kanada 106.943 116.519 123.743

İspanya 112.577 94.539 122.664

Avusturya 44.317 63.438 78.065

İtali 57.127 36.159 54.349

Kaynak: www.fao.org

2003 yılı itibariyle en büyük ithalatçı ülkeler İngiltere, Japonya, Almanya, Çin, Rusya Federasyonu ve Hollanda'dır. Söz konusu bu ülkeler ithalatın yaklaşık yarısını

gerçekleştirmektedirler.

Beyaz et sektöründe maliyeti düşürücü önlemler alınarak, ihracat için gerekli olan fiyat uygunluğu yakalanarak, ekolojik koşulların uygunluğu ve pazarlara yakınlığımız sayesinde özellikle Ortadoğu pazarındaki payımızı artırmak mümkün olacaktır.

Sağlıklı, lezzetli, besleyici, ekonomik

Türkiye’ de beyaz ete olan rağbet arttıkça konu ile ilgili araştırmalarda yoğunluk kazanmıştır. Nitekim, Sağlıklı Tavuk Bilgi Platformu’nun, kamuoyunun beyaz et tüketim alışkanlıklarını izlemek amacıyla araştırma şirketi AC Nielsen’a yaptırdığı araştırmaya katılan kişilerin yarısına yakını tavuğu ekonomik, besleyici, lezzetli ve sağlıklı olarak nitelendirmiştir. Araştırmaya göre tüketicilerin sadece yüzde 3’ünün aklına tavuk deyince kuş gribi gelmiştir. Şubat 2007 boyunca sürdürülen araştırma İstanbul, Ankara ve İzmir başta olmak üzere Türkiye’nin 13 ilinde, toplam 1230 kişiyle yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir.

16-64 yaşları arasında tüm sosyoekonomik grupları kapsayan araştırmada Karadeniz Bölgesi yüzde 44,5 oranla tavuğu en çok “ekonomik” olarak nitelendirirken Marmara, Ege, Karadeniz ve Doğu Anadolu daha çok “besleyici” olarak tanımlamıştır. “Sağlıklı” nitelendirmesi ise Ege ve Akdeniz’de öne çıkıyor. Tavuk eti Doğu Anadolu ve Ege’de de “yararlı” ve “pratik” bir besin olarak adlandırmışlardır.

Araştırma sonuçlarına göre Türkiye kent temsili nüfusun tamamına yakını (yüzde 98) tavuk etini sofradan eksik etmediklerini ifade etmişlerdir. Türk halkının yüzde 34,3’ü hafta 2-3 kez, yüzde 31,3’ü de hafta bir kez tavuk tüketmektedir. Tüketim sıklığının ayda ortalama 7 kez olarak belirlendiği araştırmada, bu sayının Akdeniz Bölgesi’nde ayda yaklaşık 9 kez ile diğer bölgelere göre daha yüksek olduğu dikkat çekmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre tüketiciler, beyaz eti yüzde 72 oran ile en çok hipermarket ve süpermarketlerden alırken, kasaplar yüzde 17 ile ikinci, şarküteriler de ise yüzde 12 ile üçüncü sırada yer almıştır.

Araştırmadan ortaya çıkan bir başka çarpıcı sonuç da tüketicilerin üçte ikisinin (yüzde 66) sadece ambalajlı tavuk ürünlerini tercih ediyor olmalarıdır. Sadece açık ürünleri alanlar ise yüzde 3 gibi çok düşük bir oranda kalmıştır.